

Die Another Day (Başka Bir Gün Öl) Jeneriğinde Görüntü Göstergeler

Dr.Nayyat Tarhanyan*

Özet

'Die Another Day' James Bond İngiliz film zincirinin bir halkasıdır. Jenerik üzerindeki inceleme-
miz sonunda filmin iki jeneriği bulunduğu ve film sürecinde ikinci jenerikle kırılma yaratıldığı-
dır. Jenerikteki göstergeler yaşam/ölüm ve ateş/buz ve bunların birbiri içinde erimesidir.

Abstract

'Die Another Day' is a frechising English James Bond film. Conclusion of our research on
generic shows that the process of the film 'breaks' with second generic and film has two
generics. Fire /ice represented life/death nad all these four signs can not seperated from each
other.

Keywords: jenerik, James Bond, film

Giriş

James Bond filmlerini, ilki *Dr.No*'nun^[1], 1962'deki gösteriminden bu yana za-
manla değişmekle birlikte iskeleti aynı kalan bir 'İngiliz film zinciri' olgusu biçiminde be-
nimseyebiliriz. Başka bir anlatımla, James Bond filmlerinde "mimari" hep aynı kalır,
değişenler "yüzeysel" ve "içeriksel"dir. Bir 'ırmak roman' da^[2] olduğu gibi her 'Bond'
film bu zincirin bir halkasını ya da baklasını oluşturmaktadır. Bu baklaların değişmez
özellikleri "şiddet" ve "cinsellik"tir. Ancak, 'Bond' filmlerindeki "şiddet" ve "cinsellik"
Edgar Morin'in "şiirsellik"^[3] kavramını tümüyle gerçekleştirebilecek ve onunla
örtüşebile-cek düzeyde 'estetize' edilmiş ve 'doğal'laştırılmıştır.

Gerçekten tüm detektif romanlarında ya da filmlerinde, detektifin karşısında ya
da yanında ya da hem karşısında hem de yanında bir kadın karakter vardır ve detektif
bu kadınlarla aşk yaşar. Bu özellik, ajana yardım eden ya da ajana düşman güzel bir
kadın ya da kadınlar çerçevesinde 'Bond' filmlerinin biçimsel içeriğinin değişmeyenidir.
Üstün nitelikli ajan kimliği içinde İngiliz kibarlığı ve yeri gelince gücü, inanılmaz teknolo-
jik buluşlarla birleştirilerek 'dünyanın en güçlü kötülerine' karşı her koşulda başarı elde
etmiştir. Bond, başarısını, zekasına, inceliğine ve kadınlar üzerindeki karşı konulmaz
cinsel çekiciliğine borçlu gözükmektedir. Bu bağlamda her zaman smokin giyen İngiliz
Bond, Amerikalı Rambo gibi her an savaşa hazır bir giysi ve görüntü içinde değildir.
Tersine, gerçek bir 'İngiliz Lord' gibi şık ve zarif bir görüntü sergiler.

Yukanda saydığımız tüm bu özellikler, özellikle de 'estetize edilmiş şiddet'^[4] ve
cinsellik Bond filmlerinin jeneriklerinde stilize edilmiştir. Jenerik, filmin genel çerçevesini,
genel konusunu sezinletir. Bu bağlamda 'Bond' zincirlerinde jenerik kendine özgülüğünü
korumaktadır. Öykü anlatımında yer alan olay belirli bir yerden başlar ve sonuna kadar
gider, arada bir kırılma yapar. Başka bir anlatımla film önce başlar, film sürer ve birden
yeniden başlar. Bu beklenmedik bir durumdur. Bir dergi mizanpajı gibi^[5] filmin iki girişi
vardır. Birinci girişten sonra olay başlar, bir noktada kırılma yaratılır ve böylece ikinci
giriş devreye girer. Bu anlamda süredizinsel sıralamada oluşan kırılma "beklenmeyen
durum" özelliğiyle 'filmin yapısını' ya da 'mimarisi'ni ortaya koyar.

*İletişim Tasarımı Bölümü, İstanbul Kültür Üniversitesi, 34191 Şirinevler/İstanbul

Öte yandan jenerik formülü İngiliz siyasasının durumuna göre değişecek biçimde sanal olarak tasarlanmıştır.Bond maceraları İngiliz emperyalizmine ve milliyetçiliğine özlem çalışmalarını temsil eder.Örneğin, 1983 yılı yapımı “Octopussy”deki tartışmada, Hintli delikanlı ve 80’lerin İngiliz-Hint ilişkilerinin yoğunluğuna ve eski İngiliz kolonilere sayısız televizyon dizilerinde dikkat çeker. Diğer filmlerde ise 1981 yapımı “For Your Eyes Only”de olduğu gibi etkin bir biçimde ‘Thatcher’izmle dönemin İngiliz siyasasına dikkat çeker.

Bu biçimsel değişim olgusu Bond filmlerinin bir tür ‘ayırıcı’ özelliğidir.James Bond film zincirinde yer alan her yönetmen filme kendi özelliğini katar, öykünün içine kendi rengini verir. Yönetmenin kişisel bakış açısı yanısıra sinemasal donanımlar, araç-gerecin evrimiyle, teknolojinin etkisiyle değişimi gösterir. Bununla birlikte her Bond filminin olmazsa olmaz değişmezleri vardır. Bond filmlerini diğer filmlerden ayıran ve bu filmlere özgülenmiş bu değişmez öğeler arasında dünyayı koşar adım kateden yakışıklı, yaratı ve bulgu gücü yüksek, akıllı bir Bond, çekici ve güzel kadınlar, teknoloji ve ileri teknoloji ürünü araçlar, şık ve resmi giysiler (kostüm) ve martini önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmada James Bond film zincirinin “Golden Aye” (1995), “Tomorrow Never Dies” (1997), “A World is not Enough” (1999) ve “Die Another Day” (2002) adlı son dört filminden “Die Another Day” bir “örnek çalışma” niteliğiyle incelenmiştir. Yukarıda adı geçen filmler James Bond filmlerini temsil eden, evrim geçirmiş, dönüşüm noktasında yer alan filmlerdir. Örneğin, James Bond artık yeni kadınsal beğenilere yanıt veren bir “erkek” tiplemesidir ya da “kadın” artık cinel nesne olmaktan çıkmıştır, olayın gelişimine akılcı bir biçimde katkıda bulunan, olaya karşan ya da karşı duran karakter sergilemektedir. Kadının öykü içindeki konumu toplumsal değişime ayak uydurmuş gizli servis başkanı gibi önemli bir yönetici rolü üstlenmiştir.

Çözümleme ve Yorum

James Bond film anlatısı göstergelere^[6] kavramını; ‘biz’ iyi ajanlar, İngilizler ve Amerikalılar ve ‘onlar’ kötü ajanlar, karşı taraftaki her ülke, barındırır. ‘Goldeneye’ dışında son üç Bond filmi İngiliz ve Amerikan ortak yapımıdır.

Greimas’ın anlatıbilimsel göstergibilimi sonuca bağladığı anlamın eklemeliğini gösteren göstergibilimsel dörtgen,^[7] film çözümlemesinde elde edilecek verilerle yorumları geliştirecektir.

DIE ANOTHER DAY (BAŞKA BİR GÜN ÖL) : ÇÖZÜMLEME

19” 1.Giriş

6” Beyaz spot siyah zeminde bir şeyler arar gibi soldan sağa gezinir.

12” Beyaz spot birazdaha büyümüş halde sağdan James Bond’u

izleyek tam orta yerde durur. Bond spotun beyaz yuvarlağının içinde profilden ve boy çekimde yürür.

Beyaz spot (bir fotoğraf kamerasının merceğinin içinden bakışı) içindeki Bond ortaya kadar gelir ve izleyiciye (kameraya) dönerek ateş eder. Spotun içinden izleyiciye (kameraya) doğru bir kurşun çıkar.

Beyaz spot sallanmaya başlar , yukarıdan kırmızı renkli kan akmaya başlar. Boya duygusu verir.

Tüm sahne kırmızı olur.

12" Siyah zemin üzerinde bu kez kırmızı rekteki spot sol alt köşede durur.

Gelecek sahnenin görüntüsü kırmızı spot içindedir.(Sahilde kumların üzerinde askeri yasak bölge anlamındaki çapraz tahta ve dikenli teller).Genel çekimden bir ayrıntı çekim.

01" Kırmızı spot açılıp sahnenin *genel çekim* deki tümünü gösterirken renk normal durumuna döner.

İzleyicinin vayeour konumu, gizlilik/habersizce izleme niteliği '1.Giriş' te belirgin duruma geliyor. 'Konu kişi' Bond, olayın "çifte öznesi" ; birinci özne kendini izleyen fotoğraf merceği, ikinci özne ise izleyicinin kendisi tarafından 'dikiz'lenmektedir.Dikiz araçlarını spot ile izleme ve bunun fotoğraf makinası merceğine dönüşmesi, filmi çeken kameranın gözü ve izleyicinin gözüdür.

'Bond/konu kişi' olayın ayırdına vardığında bir durumu denetime alır başka bir anlatımla kameraya/ izleyiciye dönerek ateş eder ve birinci özneyi devre dışı bırakır. İkinci özne izleyici ise dikizciliğini film boyunca sürdürecektir. İmgelem gücünün ürettiği gerçeküstü imgeler Bond filminin özellikle ikinci girişi sağlayan yazıların geçtiği jenerikte doruk noktasına ulaşır.

2.Giriş

Yapım şirketinin adının yazısıyla birlikte James Bond'un *yakın çekim* yüzü. Buzlu suya başı zorla daldırılmış.

Buzlar içinde yüzen üç çıplak buzdan kadın.

Başrol oyuncusunun adıyla birlikte yakın çekim akrep kısıkaçları.

Ian Fleming'in James Bond 007'si yazısıyla birlikte kahverengi göz *yakın ayrıntı çekim*.Gözbebeği büyür

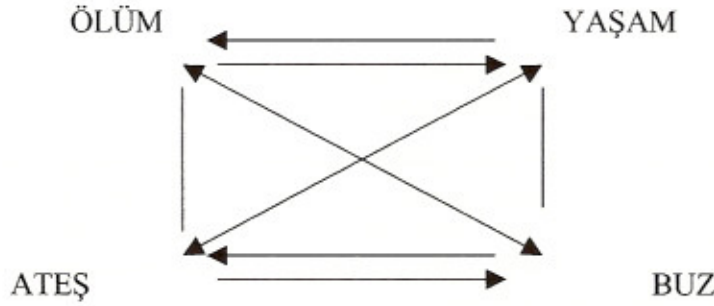
'Die Another Day' yazısıyla birlikte yerde çok sayıda akrep genel çekimde gösterilmiş.

Kamera ileri doğru kayar.

Filmin başrol kadın oyuncusu adının yazısıyla birliktebir çift çizmeli bacağı diz altı *genel yakın çekimde* görüntüsü. Yer akrep dolu.Çizme asker ya da polis başka bir anlatımla erktekelin göstergesidir.Filmin 'ara anlatısından' anladığımızı göre asker.

Süren bu jenerikte biri yardımcı ikincisi düşman iki kadın ateş kadınlar ve buz kadınlar biçiminde birbirinin içine girmiştir.Öyküde kırılma yaratan (kesilme değil çünkü jenerik içinde öykü sürer gider) jenerik James Bond'un işkence gördüğü sahneler üzerinde ve hatta içinde öykünün hem bir parçası hem de gerçeküstü göndermeleri izlenimindedir.Ateş ve buz göndermeleri Bond'un gördüğü işken-

cenin acımasızlığını ve Bond'un dayanılmazlığını anlatırken,bir yandan da Bond'un dayanıklılığını ve gücünü gösteriyor. Biçimsel olarak kadın olmaları ise cinselliği vurguluyor. Akrep, düşmanı ve acımasızlığını temsil ediyor.Başka bir anlatımla yaşam ve ölüm, buz ve ateş karşıtlıkları ve birbirinin içine girişler, soğuktan sıcakla rahatlarırken sıcaktan soğukla rahatlar ve aynı zamanda acı çeker.Aynı gerçek yaşamdaki gibi yaşamla ölüm arasındaki gidiş gelişlerin birbirine geçişlerin temsili gibidir. Burada Greimas'ın anlam eksenini aşağıdaki gibidir.

Sonuç

İnsan emeğinin ve filme katkısının manevi karşılığı olarak nitelendirebileceğimiz jeneriğe^[8] filmlerin genelinde olduğu gibi örnek olarak incelediğimiz tüm 'Bond' filmlerinin hem başında hem de sonunda yer verilmiştir. Ancak, Bond filmlerinin başka filmlerde bulunmayan belirgin bir özelliği jeneriğin iki ayrı giriş biçiminde karşımıza çıkması filmi daha önce de sözünü ettiğimiz gibi iki kez başlatılması özelliğidir.^[9] Film James Bond'un klasik siyah zemin üzerinde ki spot ışığıyla izlenişi ve aniden dönerek izleyiciye ateş edişidir. Tüm bunlar sürerken yine her Bond filminde olduğu gibi fonda klasikleşmiş Bond filmi müziği çalar.Bu durum izleyiciyi öylesine alıştırmıştır ki Bond filmlerinin olmazsa olmaz parçası, filmi hazırlayıcı ögesi olmuştur. Sözü edilen giriş jenerik için gerekenlerden ikisini barındıran bir tür yazısız jeneriktir. Tanıtım logosu burada Bond'un beklenen spot içindeki yürüyüşü ve izleyiciye dönüp ateş edişidir. Film burada "bu bir İngiliz James Bond filmi zincirine bağlı bir filmdir" iletisini izleyiciye yollar. Müzikle de bu iletiyi destekler. İkinci jenerik ise filmin, oyuncuların, film yapım ve çekiminde çalışanların v.b. gibi adların yazıldığı ve izleyicinin dikkatini en üst düzeyde toplamaya çalışan jeneriktir. Bond filmlerindeki bu jeneriklerin özelliği ise 'kadın'ların arzu nesnesi olarak belirginleştirilmesi. Arzu nesnesi niteliği kadın kimliğinin stilize edilerek örneğin çoğunlukla karaltı ya da gölge biçiminde 'çiplak vücutlar' olarak kullanılmasıyla kanıt bulur. İlkel toplumlardan beri 'kadın' ve 'silah' ataerkil topluluk ve toplumların birincil göstergeleri olmuştur. Ayrıca, silah soyluluğun/aristokrasinin ödün verilmez bir parçası niteliğini taşımaktadır. James Bond filmlerinin bu iki temel ögesi özellikle jeneriklerde yoğunlaştırılmış bir biçimde karşımıza çıkar.

Sonnotlar

- [1] Ian Fleming'in James Bond romanından ilk uyarlamalar 1950'lerde Casino Royal adlı televizyon filmi olarak gerçekleştirilmiştir. Yapımcıların daha geniş kitlelere seslenebilme isteğiyle Sean Connery'nin James Bond rolünü üstlendiği Dr. No'yu sinema filmi olarak Terence Young yönetmiştir. Bond otel odasında uyurken 'akrep'in üzerinde yürümesi sahnesi gibi, betimsel oyalanmalara (Hülya Yengin, Medya'nın Dili: İletişime Kuramsal Bir Yaklaşım: Popüler Kültür Türlerinin Çözülmesi, Der Yay., 1996, İstanbul,çoklukla yer verilen film zincirinde bu sahneden anımsatmayla 'Die Another Day filminin jeneriğinde 'akrep' benzer bir konumda sıklıkla kullanılmıştır.
- [2] İrmak roman, geniş bir zaman dilimi içinde yer alan olaylar ve kişileri anlatan uzun romandır. Marcel Proust'un *A la recherche du temps perdu* (Yitik Zamanın Ardından) ve Honore de Balzac'ın *La comedie humaine* (İnsanlık Komedisi) birer ırmak romandır.
- [3] Edgar Morin, XXI.nci yüzyılı güzelduyusalın "şiiresel" niteliğinin baskın çıkacağı bir yıl olarak düşünmektedir.Bkz. Edgar Morin, L'Identité humain,Paris, Seul, 2002, s.274.
- [4] Özellikle son dönemlerde John Woo ve Ang Lee gibi uzak doğulu yönetmenlerin filmlerinde en üst düzeye ulaşan 'estetize edilmiş şiddet' sahneleri kimi zaman tam karştı bir klasik müzik eşliğindeki bir dans gösterisini çağrıştırmaktadır.
- [5] Türkiye'de de basılan yabancı kaynaklı Marie Claire, Cosmopolitan gibi 'popüler kültür' tüketim dergilerinde bu durum açıkça görülür.
- [6] Iouri Lotman, La Semiosphère, Limoges, PULİM,1999,s.143.
- [7] A.J.Greimas, Du Sens (Anlam Üzerine), Paris, Seuil,1970 ve A.J.Greimas, Du Sens II, Paris, Seuil, 1983.
- [8] Jenerik, algılama sürecinin başındaki izleyiciye henüz anlığı tazeyken filmin doğduğu ortamın anlatıldığı başlangıç bölümüdür. Genelde filmin başında ve sonunda iki kez yer alır. Filmin yapımında, yönetiminde, çekiminde, kurgusunda, ulaşımında, giysi ve dekorunda çalışan kişilerin, katkıda bulunan kurum ve kuruluşların ve başoyuncudan en küçük figürana kadar önem sırasına göre yer alan oyuncuların adlarının yazıldığı tanıtımdır.
- [9] James Bond filmleri 1962'den başlayarak bazen kısa bazen uzun aralıklarla 21 kez gösterime girmiştir. Bu filmler sırasıyla; *Dr.No* (Yönetmen: Terence Young-1962), *From Russia With Love* -Rusya'dan Sevgilerle (Yönetmen: Terence Young-1963), *Goldfinger*-Altınparmak (Yönetmen: Guy Hamilton-1964), *Thunderball*-(Yönetmen: Terence Young - 1965), *Casino Royal* (Yönetmenler: Terence Young-Val Guest, Ken Huges, John Huston, Joseph McGrath, Roberth Parrish-1967), *You Only Live Twice*-Yalnızca İki Kez Yaşa (Yönetmen: Lewis Gilbert-1967), *On Her Majesty's Secret Service*-Majestelerinin Gizli Servisi (Yönetmen: Peter Hunt-1969), *Diamonds Are Forever*-Elmaslar Sonsuzluktur (Yönetmen: Guy Hamilton-1971), *Live and Let Die*-Yaşa ve Öldür (Yönetmen: Guy Hamilton-1973), *The Man with the Golden Gun*-Altın Tabanca Adam (Yönetmen: Guy Hamilton-1975), *The Spy Who Loved Me*-Beni Seven Casus (Yönetmen: Albert broccoli-1977), *Moonraker* (Yönetmen: Lewis Gilbert-1979), *For your Eyes Only*-Yalnızca Senin Gözlerin İçin (Yönetmen: John Glen-1981), *Never Say Never Again*-Asla Asla Deme (Irwin Kershner-1983),*Octopussy* (Yönetmen: John Glen-1983), *A Wiev to a Kill*-(Yönetmen: John Glen-1985), *The Living Daylights*-(Yönetmen: John Glen-1987), *Licence to Kill*-Öldürme İzni (Yönetmen: John Glen-1989), *Goldeneye*-Altıngöz (Yönetmen: Martin Campell-1995), *Tomorrow Never Dies*-Yarınlr Ölmez (Yönetmen: Roger Spotiswood-1997), *The World is Not Enough* (Yönetmen: Michael Apted-1999), *Die Another Day*-Başka Bir Gün Öl (Yönetmen: Lee Tamahori-2002).